

Kovács Máté (1906–1972) születésének századik évfordulójára emlékeztek az ELTE BTK Könyvtártudományi és Informatikai Tanszékén 2006. március 22-én. Azon a tanszéken, amelynek államtitkári és debreceni könyvtárigazgatói éveit után, 1956–1972 között irányítója és meghatározó, karizmatikus személyisége volt.

Az emlékülésen egykori tanítványai, örökségének kutatói, s a tanszék jelenlegi diákjai emlékeztek a professzorra.

Az alábbiakban egy olyan előadás szövegét olvashatják, amelyben a szerző Kovács Máté pályájának oktatás- és művelődéspolitikai irányítóként eltöltött éveit ismerteti.

Kovács Máté, az államtitkár

Bényei Miklós

Bár az előadás címe mást ígér, nagyon remélem, hogy elnézik nekem, ha az időhatárokat kissé kiterjesztve, Kovács Máté kultuszminisztériumi tevékenységének egészéről szólok, sőt megpróbálom felvillantani az előzményeket, vagyis az életút korábbi szakaszainak főbb állomásait is.

Kovács Máté szorosabban vett oktatás- és művelődéspolitikai munkássága 1943. január 1-jén kezdődött, és közel hat és fél esztendeig, 1949. április közepéig tartott. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 1942. december 17-én kelt rendeletével került a debreceni tanterületi főigazgatóság személyi állományába, szakelőadói beosztásban. Professzora, az általa mélyen tisztelt, de az ún. szocialista kísérlet kezdeti éveiben félreállított, és később méltatlanul elfelejtett *Hankiss János* biztatására kapott helyet az oktatásügy irányításában. A feladat nem volt idegen tőle, hiszen korábban is foglalkoztatták oktatáspolitikai kérdések, és addigi pályáján rengeteg tapasztalatot szerzett a középiskolák és az egyetem tantermeiben, valamint a debreceni

Nyári Egyetem főtitkaraként.

Harminchat éves volt ekkor. A kifejezetten agrár jellegű alföldi kisvárosban, Hajdúszoboszlón született 1906. november 11-én, egy ötgyermekes parasztcsalád legidősebb sarjaként. A református népiskola negyedik osztályának elvégzése után a helybeli állami fiú polgári iskolában tanult, majd a debreceni állami Fazekas Mihály főreáliskola ötödik osztályába iratkozott be. Itt érettségizett 1925-ben. Ez év őszén kezdte meg tanulmányait a debreceni Tisza István Tudományegyetemen magyar–francia szakos hallgatóként. 1931 elején szerzett gimnáziumi tanári oklevelet. Közben két alkalommal is párizsi ösztöndíjat nyert.

A világlátott, széles körű műveltséggel rendelkező, kiválóan felkészült fiatal értelmiségit a diploma megszerzése után, 1931. február 16-tól a tanév végéig az egyetem könyvtárában alkalmazták ideiglenes szolgáltra. 1931. szeptember 1-jétől Nyíregyházán az ágostai hitvallású evangélikus Kossuth Lajos Reálgimnázium kor-

mányzótanácsa helyettes tanárrá választotta, az akkor kialakított magyar–francia tanszékre. Három tanévet töltött az iskolában, majd 1934-ben a városi felső kereskedelmi iskola francia tanszékének helyettes tanára lett. Csak egy bő félévet tanított, mert 1935. február 16-tól a Vállás- és Közoktatásügyi Minisztérium alkalmazta óraadó helyettes tanárként a debreceni állami Fazekas Mihály reáliskolában; tehát visszatért a hajdani alma materbe. 1936 ősztől külső óraadóként oktatott az állami Középiszkolai Tanárképző Intézet Gyakorló Gimnáziumában is, majd 1938 elejétől ugyanott a mai értelemben vett főállásban, egészen a bevezetőben említett tankerületi megbízatásáig. Két tanintézetben – a nyíregyházi Kossuth és a debreceni Gyakorló Gimnáziumban – iskolai könyvtárőrként is ténykedett.

Hankiss János, hallgatói éveinek megértő, atyai mentora, a Francia Intézet vezető tanára nem sokkal azután, hogy ismét Debrecenben dolgozott, az 1935–36. tanévtől tiszteletbeli tanársegédként és francia lektorként foglalkoztatta. Egy kései nekrológiájában Kovács Máté kimondatlanul is elárulja, hogy rendkívüli hatást gyakorolt rá professzora sokoldalú munkássága, kiterjedt népművelő és népszerűsítő, itthoni és külföldi kulturális szervező munkája, közvetlen személyisége és mély humanizmusa. Valószínűleg őt tekintette példaképének, és valóban sok hasonlóság van kettőjük tanári magatartásában. Hankiss János már jóval korábban, még 1928 nyarán bevonta az előző esztendőben indított Nyári Egyetem munkájába, majd 1933-ban – tehát nyíregyházi evangélikus gimnáziumi tanárként – ő lett a Nyári Egyetem titkára. Két esztendő elteltével már főtitkár, és ezt a tisztséget 1942-ig töltötte be. Hozzáértő és odaadó tevékenysége jelentékeny mértékben hozzájárult az Európa-szerte, sőt Amerikában is elhíresült rendezvény sikeréhez. „*Kitűnő vezetőképessége, nyugodt, mindig megfontolt magatartása, körültekintő, a legapróbb részletekre is figyelő előrelátása, tapasztalatai a nyári egyetem kényes, sok ütköző*

érdeket egyesítő munkásságának ez évben is nélkülözhetetlen feltételei voltak.” – olvasható róla az 1942-es kurzus értékelésében. Természetesen a Nyári Egyetem szervezése előnyösen járult hozzá Kovács Máté személyes fejlődéséhez is. Nemzetközi hírű tudósokkal találkozott, közelről érezkelhette a tudományos és kulturális problémák sokaságát, kapcsolatokat épített ki, és érlelődtek pozitív emberi tulajdonságai: következetessége, emberséges szigora, munkabírása stb.

Kovács Máté neve nemcsak középiskolai tanárként, egyetemi oktatóként és a Nyári Egyetem egyik szervezőjeként vált ismertté a harmincas években és a negyvenes évek elején. Számos ismeretterjesztő előadást tartott, esszékét publikált a nemzeti sorskérdésekről, könyvismertetéseket írt, irodalmi társaságok tagjaként tevékenykedett. Tudományos kutató pályáján is szépen haladt előre: 1939-ben fejezte be doktori értekezését *Fazekas Mihály, a rokokó költő* címmel (a tanulmány könyv alakban is megjelent), és 1940. március 19-én avatták bölcsész-doktorrá.

A fentiek ismeretében megállapítható, hogy 1943 elején egy széles kapcsolatrendszerrel és tájékozottsággal rendelkező, sokoldalú szakember került a debreceni tankerületi főigazgatóságához. Mindössze félévet töltött friss munkahelyén, mert Hankiss János, aki közben kultuszminisztériumi államtitkár lett, 1943. július 1-jétől az Országos Közoktatási Tanács, az egyik legfontosabb irányító szerv ügyvezető igazgatójává nevezte ki. Budapestre költözött, mint kiderült, végleg. Magával vitte a Tiszántúl és Debrecen függetlenségi, demokratikus és népies hagyományait. A tankerületi főigazgatóságon és a Közoktatási Tanács hivatalában végzett munkájának adminisztratív, tanügyi részletei még feltáratlanok. Korabeli gondolkodásmódját, magatartását viszont híven tükrözi két 1944-ben megjelent könyv. A *Kiss Árpáddal* közösen szerkesztett *Magyarságtudomány és nemzetnevelés* című kötet szándéka igen nemes: a nemzeti önisme-

ret szolgálata, az európai ember szellemi váltságának enyhítése, olyan időpontban, amikor a német megszállás nemzeti függetlenségünket veszélyeztette, a háború vérzivatarra pedig az emberi kultúrát, a humánumot. A másik kiadványt, a Magyar Népművelők Társaság által közzétett *Szép magyar versek* című antológiát Kovács Máté egyedül állította össze, és az ismeretterjesztés, gyönyörködtetés mellett ennek is fontos célja volt a magyarságtudat ébrentartása.

1945 tavaszán, amikor az Ideiglenes Nemzeti Kormány Debrecenből felköltözött Budapestre, és Teleki Géza gróf kultuszminister kiegészítette hivatali apparátusát, az Országos Közoktatási Tanács működését május 15-ével beszüntették. Kovács Mátét gimnáziumi igazgatói rangban a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium fogalmazói karába osztották be. Július elején Teleki Géza minisztériumi osztálytanácsossá nevezte ki, és egyúttal megbízta az akkor felállított nevelési ügyosztály vezetésével és megszervezésével. Majd november első felében a miniszterelnök miniszteri tanácsossá léptette elő. A nemzetgyűlési választások után, 1945. november 15-én a Nemzeti Parasztpárt delegáltja, *Keresztury Dezső* lett az új miniszter, aki 1946. február 11-én az ugyancsak parasztpárti Kovács Mátét állította a kiemelt szerepkörű, közvetlenül a tárca vezetője alá rendelt elnöki ügyosztály élére. Nem sokkal azután, hogy a koalíciós pártok közötti meg egyezés nyomán *Keresztury Dezső* megvált tisztségétől, és helyét a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt politikusa, *Ortutay Gyula* foglalta el, a Nemzeti Parasztpárt a neki juttatott egyik politikai államtitkári posztra a negyvenedik életévét pár hónappal azelőtt betöltött Kovács Mátét jelölte. A minisztertanács 1947. április 10-én hagyta jóvá a javaslatot, a köztársasági elnök pedig április 14-én írta alá a kinevezést. Ekkortájt már a Nemzeti Parasztpárt Politikai Bizottságának tagja, majd az augusztusi választásokon országgyűlési képviselője.

A kormány újabb átszervezésekor, 1949. január 14-én megerősítették funkciójában, de néhány héttel később, csaknem napra pontosan a kinevezés második évfordulóján, 1949. április 11-én a köztársasági elnök „saját kérelmére” felmentette politikai államtitkári tisztségéből. A későbbi kutatások feladata kideríteni, milyen okok játszottak közre e döntésben, és mi rejlett a „saját kérelmére” kitétel mögött. Bárhogy történt is, Kovács Máté pályájának ez a szakasza lezárult.

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban Kovács Máté feladatköre fokozatosan bővült. Már 1945 májusában megbízást kapott az oktatásügy reformtervezetének kimunkálására. A demokratikus átalakulás követelményeihez igazodó, az iskolarendszer egészét felölelő, javasrást általa fogalmazott, „*A magyar köznevelés korszerű kifejtése*” című, közel száz oldalas program július végére lett kész, és a minisztérium hivatalos tervként fogadta el. Alapvető téziseit Kovács Máté egy terjedelmesebb cikkben és egy interjúban is kifejtette. A nevelésügyi osztály voltaképpen a tervezet végrehajtásán dolgozott, a napi adminisztratív teendők és a nemzetiségi ügyek elvi vonatkozásai mellett. Az elnöki ügyosztály a művelődéspolitikai irányelvek összeállításával, a jogszabályok előkészítésével foglalkozott, és idetartoztak a központi igazgatás ügyei is. Ezen túlmenően mint miniszteri tanácsos Kovács Máté felügyelte a gazdasági ügyosztály munkáját is.

Hatásában legnagyobb horderejű vállalása az általános iskolák megszervezésének országos irányítása, az általános iskolai tanterv teljessé tétele, az új tankönyvek megírása és közvételéte volt; az új iskolafajta lényegéről több cikket is közölt. Ő szerkesztette a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tevékenységéről 1946 májusában kiadott *Mai magyar művelődéspolitikai* című tájékoztatót. A minisztériumi ügyosztályok előzetes anyagai alapján ő állította össze – két munkatársa, *Sebestyén Géza* és *Cherven Arisztid* közreműködésével – „*A magyar közművelődés*

hároméves terve” című, kéziratos hagyatékában fennmaradt dokumentumot. Ennek elvi bevezetőjét Kovács Máté írta, és a beruházási terv indoklásában szintén az ő mondatai köszönnek vissza. Ez a mélyebb elemzésre és történeti értékelésre váró művelődés- és sportpolitikai program még mentes a majdani, ún. pártállami időszak terveinek ideológikumától és illuzionizmusától. A bevezető szempontsor tíz-tizenöt éves távlatban vázolja fel mindazt, ami kulturális téren kormányzati szinten megvalósítandó, elérendő: a köznevelés, az iskolarendszer reformjának továbbvitele; a tudományok és a művészetek fejlesztése; a szabadművelődés eszközárának és infrastruktúrájának kiépítése; a könyvtárügy egységes megszervezése; a tömegsport felkarolása stb. A beruházási tervszámok viszont három esztendőre szóltak.

Politikai államtitkárként Kovács Máté gyakorlatilag minden olyan kérdéssel találkozhatott, amely a kultuszminisztérium hatáskörébe tartozott. Ezen időszak legjelentősebb feladata az állam és az egyházak közötti viszony rendezése, az állam és az egyház szétválasztása, az iskolák államosítása volt. Ekkor gyorsult fel a tudományos élet újjászervezése és a Magyar Tudományos Akadémia reformja is. Készült egy törvényjavaslat a köznevelés egységének biztosítására – a VKM irányítása alá utalva az óvodákat, valamint az alsó-, közép- és felsőfokú oktatási intézményeket –, amelynek indoklását Kovács Máté fogalmazta. Behatóbban érdeklődött a szabadművelődés iránt is; ezt a területet egyébként közvetlenül felügyelte.

Talán az elmondottakból is kitetszik: Kovács Máté nem pusztán minisztériumi hivatalnokként, nem egyszerű végrehajtóként végezte munkáját, hanem a korabeli magyar nevelés- és művelődéspolitikai egyik meghatározó személyisége, jellegadó formálója volt. Kiemelkedő szerepet játszott a demokratikus oktatási rendszer, még tágabban az új típusú művelődési szerkezet kialakításában. A második világháborút követő évek roppant mozgalmas időszakában, a teljes áta-

lakulás lázában égő országban jó érzékkel talált rá a megoldást sürgető kulturális kérdésekre, és hatékonyan, elismerésre méltó kitartással, kivételes munkabírással kereste a megfelelő válaszokat. Ez tükröződik Keresztury Dezső miniszteri búcsúlevelében, amelyben köszönetét fejezte ki miniszteri tanácsosának, „*azért a hivatali kötelességteljesítés mértékét meghaladó értékes és hűséges támogatásért, mellyel [...] feladatom ellátásában segítségemre volt.*”

Szerteágazó minisztériumi munkásságának elemzése, részletekig hatoló tudományos feltárása és természetesen történeti kritikája még hátra van. E helyen pusztán arra tehetünk kísérletet, hogy az egykorú nyomtatott közlemények és kéziratos hagyatéka, valamint a korábbi kutatások ismeretében tömören összefoglaljuk Kovács Máté korabeli művelődéspolitikai felfogásának és tevékenységének főbb jellemzőit. Kijelöljük a tartópilléreit annak a gondolati struktúrájának, amely a hajdúszoboszlói és a debreceni gyökerekből táplálkozva, az egyetemes kultúra értékeitől megtermékenyítve és a magyarság sorsával való azonosulás szándékából fakadóan született, és amelynek meghatározó jegyei későbbi munkásságában is felfedezhetők. Sőt, jó néhány elemében ma is – amikor ismét egy történelmi fordulat sodrában élünk – időszerűnek tekinthető.

Kovács Máté magáévá tette azt a felismerést, hogy a gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális fejlődés szerves egységet alkot, kölcsönhatásban van egymással; ennél fogva csakis egyszerre, lényegében azonos ütemben mehet végbe. Vagyis nem fogadta el azt az álláspontot, mely szerint előbb a gazdasági és politikai feladatokat kell megoldani, majd ezek után következhet a művelődés intézményeinek helyreállítása, reformja. Éppen ellenkezőleg: a köznevelés korszerűsítése, a szakoktatás szerkezetének átalakítása, a szabadművelődés kiterjedése, a tudomány támogatása stb. fontos feltétele a gazdasági haladásnak, a politikai demokrácia kibontakozásának, a parasztság tár-

sadalmi felemelkedésének stb. A kultúra terjesztéséhez azonban pénz, sok pénz kell; mégis úgy vélte, a kevésből is lehet erre többet fordítani, „*ha felismerik, hogy ez a legfontosabb céljaink közé tartozik.*”

Elválaszthatatlan mindettől Kovács Máté történeti látásmódja. Nagyon jól tudta, hogy az új művelődési szerkezet nem hozható létre a semmiből, hanem a szó szoros értelmében az átalakítás a teendő. Gyökeres reform kell, „*amely megtartja a meglévőből mindazt, ami bevált*”, ami jó, hasznos, viszont szakít azzal, ami rossz, ami az új társadalom számára elfogadhatatlan. Érzekelte, hogy a jelen a múltból merít, a jövő pedig a múlt és a jelen egységére épül. Képes volt folyamataiban szemlélni a dolgokat; látta, hogy az eredmények nem születnek, nem születhetnek meg azonnal, számolt a gyakorlati kivitelezés nehézségeivel, többször hangoztatta a fokozatosság szükségességét. Szívós, kitartó, áldozatos munkára, következetességre buzdított.

Művelődéspolitikai programjának egyik döntő eleme a demokratizmus. Őszinte meggyőződéssel vallotta, hirdette, hogy a demokratikus berendezkedés elengedhetetlen velejárója a nevelésben, szélesebben a művelődésben az egyenlő jogok és egyenlő lehetőségek állami garanciája. A szociális igazságosság követelményét kívánta érvényesíteni e területen is: a társadalmi hovatartozástól, a vagyoni és földrajzi viszonyoktól függetlenül biztosítani, hogy „mindenki végezhesse el a neki legmegfelelőbb iskolát és szerezhesse meg a részére legmegfelelőbb képezést”, hogy bárki hozzáférhessen a kulturális javakhoz. A kiváltságos osztályok és a dolgozó tömegek, illetve a város és a falu közötti „kulturális olló” összébb zárásán munkálkodott. Ezért szorgalmazta az óvodák létesítését, a falusi iskolák fejlesztését, a tanyai internátusokat, a középiskolák földrajzilag arányosabb telepítését, a munkás- és paraszt-fiatalok közép- és felsőfokú tanulmányainak kormányzati támogatását, a népi kollégiumok számának bővítését, a kulturális

jóvátétel érdekében és a történelmi mulasztás pótlására a felnőttek esti és levelező tanfolyamainak – későbbi nevén a dolgozók iskoláinak – megszervezését. Ezért követelte a szabadművelődés számottevő javítását, a falusi és üzemi kultúrházak, kultúrtermek építését, a népkönyvtárak és a népkönyvtári körzetek létrehozását, a kulturális tájközpontok kialakítását, egyáltalán a művelődés decentralizálását. Ezért javasolta a nevelési céladó, majd a kulturális adó bevezetését is. A demokratikus művelődéspolitikának nélkülözhetetlen tartozékaként emlegette a diákok és a nevelők önkormányzatát, más oldalról a helyi sajátosságok figyelembe vételét, a helyi hagyományok ápolását. Nagy szerepet tulajdonított a művelődéspolitikának a nyilvánosságban a nyilvánosságban: „*Csak a hozzáértők hozzászólása, kiegészítése és kritikája, további ötletei és elgondolásai tisztázhatják és oldhatják meg megnyugtatóan*” a soron lévő feladatokat – hangsúlyozta.

Bár a tömegek művelődését tekintette az elérendő célnak, Kovács Máté különféle koncepcióit áthatotta a minőségigény. Jellemző példája ennek a sokat vitatott általános iskola ügye. Ő először nem is ezt a kifejezést használta, hanem „egységes középiskola”-ra gondolt, ahová a 10–14 éves gyerekek járnak, és benne a polgári iskolák és a középiskolák első-negyedik, valamint a népiskolák ötödik-nyolcadik osztályai egyesülnek, a „jobb minőség” jegyében. Mégpedig úgy – miként ezt sokszor leírta, elmondta –, hogy a volt gimnáziumi osztályok szintjére hoznák fel a többi. Tehát nem a népiskola felső, hanem a gimnázium alsó tagozatát akarta általánossá tenni. Elképzelése szerint az általános iskolával szemben – mert hamarosan átvette ezt a megnevezést – az a fő elvárás, hogy „*a kiegyenlítődés magasabb színvonalon, nem pedig lent jöjjön létre.*” Másik fontos célkitűzése a tehetség-kiválasztás és tehetséggondozás intézményes megszervezése, a kivételes tehetségekkel való kivételes iskolai foglalkozás megvalósítása volt. Művelődéspolitikai programjának egyik sarka-

latos alaptétele az is, mely szerint „*a kiválasztás és érvényesülés mértéke egyedül a hajlam és képesség*” legyen. Mivel úgy vélekedett, hogy a szellemi világversenyben a magyar művészeteknek jó esélye van, sürgette a tehetséges írók, költők, képző- és zeneművészek anyagi biztonságának megteremtését. A tudományos kutatást pedig differenciáltan kívánta fejleszteni: „*ahol rendkívüli eredmény kecsegtet, ott minden támogatást [...] meg kell adni.*”

Kovács Máté a kultúra belső egységéből indult ki. A szellemi és anyagi kultúra, az elméleti és gyakorlati tudás szoros kapcsolódását vallotta, az iskolai oktatásban „az általános embernevelés és a szakmai képzés helyes egyensúlyá”-ra törekedett. A harmonikus nevelés híve, a humán és a reál ismeretek kellő arányát óhajtotta a tantervekben. Keményen kiállt azon elképzelése mellett, hogy az általános iskolában a heti órakeret egy hatodát tartsák fenn az ún. szabadfoglalkozások számára. A törzsanyag legyen kötelező – hiszen ez garantálja az általános kulturáltságot –, de aztán ki-ki hajlami, érdeklődése szerint választhassa a többi tárgyat. Az általános műveltség alapanyagát a szakképző középfokú iskolákban is tanítandónak ítélte, miként a felsőoktatásban sem az egyoldalú szakemberképzést, hanem az ún. értelmiségi képzést szorgalmazta. A köznevelést egységes rendszerként fogta fel, amelyben az iskolafokozatok – az óvodától az egyetemig – egymásra épülnek és összehangoltan, egységes elvek szerint működnek, és ez által lehetővé teszik a rugalmas átjárhatóságot. Egységben szemlélte a művelődés különböző szektorait is: az iskolát, a tudományt, a művészetet, a szabadművelődést, a rádiót, a filmforgalmazást, a könyvkiadást stb. Az ő kifejezéseivel élve: a kultúrára való képesség kifejlesztése, a kulturális alkotómunka és a kultúra terjesztése ugyanazon folyamat három ága, egymást erősítő, összefüggő része. Ebben az összetett folyamatban világosan látta és igyekezett láttatni a könyvtárak helyét is. Korabeli könyvtárpolitikai elképzelései mélyfűr-

sok híján aligha rekonstruálhatók, de lényegi törekvései kiolvashatók feljegyzéseiből, tervezeteiből. Kovács Máté elsősorban a korábbi népkönyvtárak újjászervezését, továbbá új könyvtárak létesítését – mégpedig minden faluban, sőt tanyaközpontban – szorgalmazta. Szerinte ez a cél a körzeti könyvtárak megszervezésével, közreműködésével valósítható meg, részben helyi telepítéssel, részben vándor-, részben mozgókönyvtárakkal. A polgári forradalom centenáriuma országos mozgalmat kívánt indítani „*1948-ban népkönyvtárat minden faluba!*” jelszóval. A szakszervezetekkel együttműködve az üzemi könyvtárak felállítását szintén szükségesnek tartotta. Több ízben javasolta az elpusztult iskolai könyvtárak alapfelszerelését, illetve a meglévő iskolai könyvtárak demokratizálását, korszerűsítését. Felvetette a kettős funkciójú – vagyis iskolai és lakóhelyi feladatokat egyaránt ellátó – könyvtárak lehetőségét is. Kiemelkedő jelentőséget tulajdonított a tudományos könyvtáraknak, és utalt az ekkoriban szerveződő dokumentációs központok fontosságára. Széles ívű programjában felbukkan a külföldi magyar tájékoztató könyvtárak ötlete is. S rendkívül fontos, előremutató meglátása volt, hogy állami eszközökkel kell gondoskodni a könyvtári vezetők képzéséről.

Gondolatvilágában szorosan kapcsolódott egymáshoz a magyar nemzeti és az egyetemes kultúra. Véleménye szerint az iskolák tananyaga és a szabadművelődés tartalma „*legyen magyar és legyen örök emberi, vagyis a magyar népi, a magyar »magas« és az örök emberi műveltség legjobb, legidősebb értékeiből*” választódjon ki. Feltehetően paraszti származása és népi elkötelezettsége, valamint a háborús trauma és az ehhez vezető úttévesztés is hozzájárult, hogy Kovács Máté művelődéspolitikai programjában kiemelt helyet kapott a magyar nemzeti, azon belül is a magyar népi kultúra. Hangsúlyozta a magyar valóságához való kötődést, a nemzeti sajátosságok, a nemzeti tudat ébrentartásának fontosságát, ám elhatárolta magát az árvalányhajas,

vitézkötéses magyarkodástól, a parasztromanikától és az urbánus szektázástól is. Mint ahogy szembefordult a német szellem térhódításával, az egyoldalú latinos műveltséggel és a nemzetközi giccsel is. Sürgette az ország kilépését a kulturális elszigeteltségből, a nemzetközi kapcsolatok helyreállítását és kiszélesítését: „*meg kell tanulunk az egész földgömb méreteiben gondolkodni*” – jegyezte fel az egyik hivatalos iratra. Javasolta a kulturális hírszolgálat megszervezését, a külföldi magyar intézetek felállítását, egy nemzetközi referenz-folyóirat indítását stb.

Művelődéspolitikai munkásságát mélységes humanizmus jellemzi. Közoktatási reformterveinek szinte kulcskérdése a személyiség kifejlődésének biztosítása. Gyakran hangsúlyozta, hogy az elsődleges cél nem az ismeretek óriási tömegének elsajátítása, hanem a tanuló képességeinek kibontakoztatása. Az értelmi képességek és a gyakorlati felkészültség mellett az erkölcsi érzület és az esztétikai ízlés kiművelését is feladatként jelölte meg. Akárcsak azt, hogy a szabadművelődés is járuljon hozzá az önismeret kialakításához, az egész ember formálásához. Elvászthatatlan ettől az a felismerése, mely szerint a nevelés, a művelődés folyamatában az emberi tényező a meghatározó. „*A nevelők személyiségének értéke, minősége az a kulcspont, amin a nevelésünk értéke áll vagy bukik*” – mondta a rádió mikrofonja előtt. Ezért tartotta különösen fontosnak a pedagógusképzés korszerűsítését és magasabb szintre emelését, valamint a pedagógusok kellő, a műszaki értelmiséggel azonos javadalmazását. Hasonlóképpen kezdeményezte a szabadművelődés munkásainak megfelelő felkészítését, valamint a tudós- és művészképzés reformját.

Politikai meggyőződése volt, hogy „*minden vállalkozásnak, sikernek mértéke maga az ember, aki a feladatra vállalkozik. Csak minőségi emberek végezhetnek minőségi munkát.*” Ezt az alapelvet igyekezett érvényesíteni a Válás- és Közoktatásügyi Minisztériumban is, ahol a nevelési ügyosztályon, majd a szemé-

lyi ügyek egyik intézőjeként az elnöki osztályon, és később államtitkárként is tehetséges, jól felkészült munkatársakkal vette körül magát. Példaként talán elég három nevet említeni: az e körben jól ismert *Sebestyén Gézát*, a református lelkészként indult, később a debreceni egyetemi könyvtárba főnökét is követő *Módis Lászlót*, és a jeles pedagógiai gondolkodót, *Kiss Árpádot*. Hozzá szívesen mentek a magasán kvalifikált emberek. Európai műveltsége, széles látóköre, kiváló szervezőképessége mágnesként vonzotta őket. Kiss Árpád igen találóan állapította meg róla: „*bármire is vállalkozott, befolyására a dolgok a nagyobb rendezettség irányába kezdtek alakulni.*”

Minisztériumi magatartását, vezetői módszereit és erényeit híven idézik fel a Nemzeti Parasztpárt kultuszminisztériumi csoportjának tagjai, akik 1949. január 14-én hosszabb levélben mondtak köszönetet tőlük búcsúzó csoportelnököknek – mintegy megelőlegezve a majdani tanítványok és munkatársak háláját is: „*Köszönjük iránytmutató [sic!] tanácsolásait, amelyekkel a politikai, társadalmi, gazdasági és művelődési élet kérdései között vezetett bennünket. Hála-sak vagyunk emberi megértéséért és jóságáért, amellyel egyes-bajos dolgaink elintézésében a legnagyobb készséggel mindig segítségünkre volt. Köszönjük, hogy mindenkor mellettünk és nem csupán felettünk állt, hogy példát mutatott arra, hogyan kell gyorsan és szeretettel elintézni a reánk bízottak ügyeit...*”

Pontosan három hónappal később Kovács Máté megvált az államtitkári tisztségtől. Tíz nappal a felmentést követően a köztársasági elnök kinevezte a Debreceni Tudományegyetem Könyvtárának igazgatójává. Távol került a direkt politizálástól, visszavonult a pártvezetésből és az újabb választásokon már nem jelölték képviselőnek. Minisztériumi és parasztpárti tapasztalatait, kapcsolatait azonban a művelődés, közelebről a könyvtárügy területén gyümölcsözően kamatoztatta.

NAPILAPOK

HETILAPOK

HAVILAPOK

**IDŐSZAKI
KIADVÁNYOK**

TERJESZTŐK

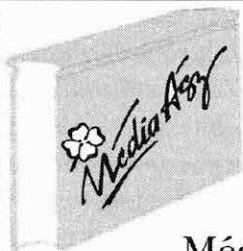
**TELEKOM-
MUNIKÁCIÓ**

**KÖZTERÜLETI
REKLÁMOK**

**ELADÁSHELYI
REKLÁMOK**

**KIÁLLÍTÁSOK ÉS
VÁSÁROK**

**ÜGYNÖKSÉGEK,
NYOMDÁK,
KIVITELEZŐK**

HIRDETÉSI ENCIKLOPÉDIA

Média Hirdetési Árak és Szolgáltatások
28. kiadás 2006. április

HAZÁNK EGYETLEN MÉDIA-ADATTÁRA
félévente bővítve és aktualizálva

KÖNNYEN KEZELHETŐEN
900 oldalon több mint 4000 médium adatai
10 tartalomjegyzék és 4 regiszter segítségével

ÁTFOGÓAN
médiaadatok + média-adatbanki jelentések
kivitelezők minden szakterületről
szövetségek és újságírók részletes adatai

BARÁTSÁGOS ÁRON
könyv: 5200 Ft
CD: 3600 Ft
internet: 6000 Ft/félév

Megrendelhető

S&S Karakter Kft.® • 1055 Bp. Honvéd u. 40.
Telefon: 302-7288, 301-0239 Fax: 475-0803
E-mail: iroda@mediaasz.hu